

Hérodotosz I. 30-34.

Fordította: Muraközy Gyula

30. Ezért tehát és hogy tapasztalatokat is gyűjtsön, Szolón idegenbe utazott, s Egyiptomban meglátogatta Amasziszt, Szardiszbán pedig Kroiszoszt. Megérkezése után Kroiszosz szívélyesen vendégül látta a királyi palotában, majd a harmadik vagy negyedik napon megparancsolta a szolgálknak, vezessék végig Szolónt a kincstár terméibe, s mutassanak meg neki minden nagyszerű és drága kincset. Mikor Szolón mindent látott és kedvére megszemlélte, Kroiszosz a következő kérdést tette fel neki: „Athéni vendégem! Sokat emlegették már előttünk bölcsességedet, és azt is, hogy számos országot beutaztál újabb ismeretek után, ezért most erősen furdal a kíváncsiság, hogy megkérdezzem tőled: ki volt a legboldogabb ember, akivel találkozta a földön?” Kroiszosz azt remélte, hogy a kérdésre majd őt nevezi a halandók közül a legboldogabbnak. Szolón azonban nem hízelgett, hanem tárgyilagosan válaszolt: „Ó, király, azt athéni Tellosz.” Kroiszosz megdöbben a választól, és izgatottan megkérdezte: „S miért éppen Telloszt tartod a legboldogabbnak?” A másik erre így válaszolt: „Először is Tellosz virágzó államban élt, szép és kiváló gyermekei voltak, megérte, hogy ezeknek is gyermekei, méghozzá mind egészséges gyermekei születtek, akik életben is maradtak, másrészt mert véleményük szerint ily kiváló élet végén a halála is nagyszerű volt. Mert akkor az athéniak megütköztek szomszédaikkal, Eleusziszbán maga is harcba szállt, és segítségével megfutamtották az ellenséget, s így a legdicsőbb módon fejezte be életét. Az athéniak államköltségen temették el ott, ahol elesett, s emlékét igen nagy megbecsüléssel övezték.”

31. Szolónnak Tellosz tökéletes boldogságát magasztaló szavai még kíváncsibbá tették Kroiszoszt, s megkérdezte, hogy szerinte ki a második legboldogabb ember, abban a meggyőződésben, hogy a második helyre már majd őt teszi. Szolón azonban így válaszolt: „Kleobisz és Bitón. Argosziak voltak, elég vagyonnal és akkora testi erővel rendelkeztek, hogy mindketten győztek a versenyeken, s a következő történetet mesélik róluk. Amikor az argosziak Héra ünnepét ülték, nekik mindenképpen kocsin kellett anyjukat a szentélybe vinni. Az ökrök azonban nem érkeztek meg idejében a legelőről, az idő pedig sürgetett, úgyhogy az ifjak magukat fogták igába és húzták el a szekeret, amelyen anyjuk ült. Negyvenöt sztadionnyi utat tettek meg, mire elértek a szentélyhez. Miután ezt az egybegyűlt tömeg szeme láttára megcselekedték, a legszebb vég jutott nekik osztályrészül. S az isten az ő személyes példájukkal mutatta meg, hogy az embereknek jobb meghalni, mint élni. Mert a köréjük sereglett argoszi férfiak az ifjak erejét magasztalták, az argoszi nők pedig az anyát,

akinek ilyen gyermekei vannak, ekkor az anya, akit boldogsággal töltött el a tett és a dicsőség, az istennő szobra elé járult, és azt kérte, hogy fiainak, Kleobisznak és Bitónnak, akik ilyen nagy tisztességben részesítették, a lehető legjobb sorsot juttassa, amit ember csak kívánhat. Alighogy imája elhangzott, s befejezték az áldozati lakomát, az ifjak a templomban elszenderedtek, és többé nem is ébredtek fel, hanem így fejezték be életüket. Az argosziak elkészítették és felajánlották szobrukat Delphoiban, mint a legkiválóbb férfiakét.”

32. Szolón tehát ezeket mondta másodíknak boldogság dolgában. Kroiszosz pedig bosszankodva így szólt: „Athéni barátom! Te a mi boldogságunkat annyira semmibe veszed, hogy még a közemberekkel való összehasonlításra sem méltatsz?” Szolón erre így válaszolt: „Ó, Kroiszosz! Engem kérdezel az emberi dolgok felől, aki jól tudom, hogy az istenek irigyek és szeszélyesek? Mert az élet hosszú során az ember sok mindent lát, amit nem akarna látni és sokat szenved. Az élet időtartamát mintegy hetven évre teszem. Ebben a hetven évben összesen huszonötezer-kétszáz nap van, ha nem számítjuk a szökőnapokat. De ha figyelembe veszem, hogy minden második év hosszabb, hogy az évszakok a megfelelő időre essenek, a hetven évhez még harmincöt szökőnapot is hozzá kell számítanunk, s ezeknek a napoknak a száma összesen ezerötven. A hetven évben tehát összesen huszonhatezer-kétszázötven nap van, s egyetlen nap sem telik el úgy, mint a másik. Így tehát, Kroiszosz, az ember teljesen a sors játékszere. Kétségtelenül látom, hogy igen gazdag vagy, és sok ember felett uralkodsz. De nincs módomban, hogy azt a választ adjam neked, amelyet kívánsz, amíg nem tudom, hogy boldogan fejezed-e be életedet. Aki ugyanis mérhetetlen gazdagságban él, semmivel sem boldogabb annál, aki napról napra tengeti életét, s csak a mindennapi betévő falatja van meg, ha nem jut neki osztályrészül az a szerencse, hogy minden földi jó birtokában fejezze be életét. Sok ember nem szerencsés, hiába van vagyona, mások viszont, akiknek szerényebb élet jutott osztályrészül, boldogok. Mert a nagyon gazdag, de boldogtalan ember csak két szempontból van előnyben a boldog emberrel szemben, ez viszont a gazdag, de boldogtalan emberrel szemben igen sok tekintetben élvez jobb helyzetet. A gazdagnak több lehetősége van vágyai kielégítésére és a rázúduló szerencsétlenség elviselésére. Emezt viszont, noha bajosabban viseli el sorscsapásokat és elégíti ki vágyait, szerencsés helyzete meg is óvja tőlük. Ép, egészséges, nem ismer testi kint, szép gyermekei vannak, s termete is tetszetős. S ha aztán még szépen fejezi is be életét, ő az az ember, akit keresel, aki megérdemli, hogy boldognak tartsák. De amíg meg nem hal, tartózkodjunk a véleményalkotástól, s ne nevezzük boldognak, legfeljebb csak szerencsésnek. Az azonban lehetetlen, hogy mindezek a

tulajdonságok egyetlen emberben egyesüljenek, hiszen nincs egyetlen ország sem, amely mindennel el tudná látni magát, hanem egyes dol

több van, az a legkiválóbb. Éppígy az emberi test sem foglalhat magában mindent, van, ami megvan benne, van, ami hiányzik belőle. Hanem aki tartósan a legtöbbel rendelkezik, és végül szépen fejezi be életét, az érdemli meg, véleményem szerint, ó, király, hogy a boldog névvel illessük. Minden dolognak meg kell várnunk a végeredményét, hogy végül mi lesz belőle. Sokan voltak már, akik előtt isten csak felcsillantotta a boldogság reményét, azután pedig porig sújtotta őket.”

33. E szavak sehoggy sem nyerték el Kroiszosz tetszését, és ezután már nem sokat törődött Szolónnal. Végül elbocsátotta, mert zavaros eszű embernek tartotta, aki nem törődik a meglévő javakkal, hanem azt hajtogatja, hogy mindennek meg kell várni a végét.

34. Szolón távozása után az isten nagy szerencsétlenségbe döntötte Kroiszoszt, gyaníthatóan azért, mert a világ legboldogabb emberének tartotta magát. Nemsokára álmot küldött rá, amely megjelentette neki az igazat a gyermekére váró szerencsétlenségről.